

INDEKS 1072

ILM SARCHASHMALARI

ILMIY-NAZARIY, METODIK JURNAL

URGANCH
DAVLAT
UNIVERSITETI

12/1

2023

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN
VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

*Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda
PEDAGOGIKA fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.*

12/1.2023

**Ilmiy-nazariy, metodik jurnal
2001-yildan nashr qilina boshlagan**

Urganch – 2023

“ILM SARCHASHMALARI” ilmiy-nazariy, metodik jurnal

Bosh muharrir, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent **YO'LDOSHEV Ro'zimboy**

TAHRIR HAY'ATI:

ABDULLAYEV Bahrom, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
ABDULLAYEV Ravshanbek, tibbiyot fanlari doktori, professor (TATU UF),
ABDULLAYEV O'tkir, tarix fanlari doktori (UrDU),
ATADJANOV Ilxam, geografiya fanlari nomzodi, dotsent (UrDU),
ATAYEV Shokir, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, UrDU),
BERDIMUROTOVA Alima, falsafa fanlari doktori, professor (QDU),
DAVLETOV Sanjarbek, tarix fanlari doktori, professor (UrDU),
DO'SCHONOV Tangribergan, iqtisod fanlari doktori, professor (UrDU),
ERMETOVA Jamila, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (UrDU),
HAJIYEVA Maqsuda, falsafa fanlari doktori, professor (UrDU),
IBRAGIMOV Zafar, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (PhD, UrDU),
IMOMQULOV Sevdiyor, fizika-matematika fanlari doktori, professor (NavDPI),
JUMANAZAROV Doniyor, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
JUMANIYAZOV Maqsud, texnika fanlari doktori, professor (UrDU),
JUMANIYOZOV Otaboy, filologiya fanlari nomzodi, professor (UrDU),
KALANDAROV Aybek, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, mas'ul kotib, UrDU),
KAVALYAUSKAS Vidas, gumanitar fanlar doktori, professor (Litva universiteti),
NAVRUZOV Qurolboy, fizika-matematika fanlari doktori, professor (UrDU),
OTAMURODOV Sa'dulla, falsafa fanlari doktori, professor (Toshkent, Kimyo-texnologiya instituti),
PRIMOV Azamat, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (UrDU),
QUTLIYEV Uchqun, fizika-matematika fanlari doktori, professor (UrDU),
RUZMETOV Surojbek, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, UrDU),
RO'ZIYEV Erkinboy, pedagogika fanlari doktori, professor (UrDU),
SADULLAYEV Azimboy, fizika-matematika fanlari doktori, akademik (O'zMU),
SADULLAYEVA Nilufar Azimovna, filologiya fanlari doktori (O'zMU),
SALAYEV San'atbek, iqtisod fanlari doktori, professor (Xorazm viloyati hokimligi),
SALAYEVA Muxabbat Soburovna, pedagogika fanlari doktori, professor (UrDU),
SATIPOV G'oipnazar, qishloq xo'jalik fanlari doktori, professor (UrDU),
XODJANIYOZOV Sardor, pedagogika fanlari doktori, dotsent (bosh muharrir o'rinbosari, UrDU),
YAKUBOV Jamoliddin, filologiya fanlari doktori, professor (O'zDJTU),
O'ROZBOYEV Abdulla, filologiya fanlari doktori (UrDU),
O'ROZBOYEV G'ayrat, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
G'AYIPOV Dilshod, filologiya fanlari doktori, dotsent (UrDU).

**JURNAL 2001-YILDAN CHIQA BOSHLAGAN•JURNAL
OYDA BIR MARTA NASHR QILINADI• 2023 12/1 (199)**

MUASSIS: Urganch davlat universiteti•Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida 2020-yil 11-
noyabrda ro'yxatdan o'tgan•**GUVOHNOMA № 1131.**

naqshbandiya tariqatining asoslarini Ya'qub Charxiydan o'rgangan. Ushbu voqealarning tafsiloti esa Faxrudin Ali Safiyning "Rashahot ayn al-hayot" ("Obihayot tomchilari") asarida batafsil bayon etilgan [5.34].

Bahouddin Naqshbanddan yetib kelgan ma'naviy merosning muhim qismi uning hikmatli so'zlaridir. Bu haqda Salohiddin ibn Muborakning "Anis at-tolibin va uddat us-solikin", Muhammad Boqirning "Maqomoti Xoja Bahouddin Naqshband", Muhammad Porsoning "Risolai qudsiya" va Ya'qub Charxiyning "Risolai unsiya" asarlarida yozilgan. Ushbu asarlarda Bahouddin Naqshbandning bir yuz ellik beshdan ziyod kalomlari keltirilganligi professor G.Navro'zovning tadqiqotlarida yoritilgan [4.34].

Naqshbandiya tasavvufiy ta'limotidagi eng muhim masala inson va uning kamoloti masalasidir. Naqshbandiya tariqati ta'limotida insonning mohiyati, uning o'ziga xos tuzilishga ega ekanligi va insonning ruhiy-ma'naviy kamoloti masalalariga alohida e'tibor beriladi.

Komil inson tushunchasi dinda mavjud bo'lmagan. Bu tushunchaning mohiyati qudsiy hadislarda berilgan. Komil inson ilohiy kamolot darajalarini o'zida mujassamlashtirgan kichik olamdir. Bu dunyo komil inson bilan fayzli va barqarordir. Chunki undan hech narsa yashirin qolmaydi. Xalqda Haqni, Haqda xalqni ko'ra olgani uchun ularning xizmatini ezgulik ila ado etadi. Komil inson deganda Muhammad payg'ambar nazarga tutiladi. Komillik yo'lining bosh asosi ko'ngilni mosuvodan xalos etishdir. Komil inson tushunchasi birinchi Ibn Arabiy, Abdulkarim Jiliy, Aziziddin Nasafiy, Ya'qub Charxiy asarlarida batafsil yoritilgan.

"U kishi (Bahouddin Naqshband) haqida ba'zi bir ma'lumotlarni ayrim buyuk birodarlarimiz bayon etganlar va men muxtasar ma'lumot berishga harakat qildim. Lekin, u kishi haqidagi ma'lumotlarni qalam bilan bayon etishning imkoni yo'qdir", deb yozadi Ya'qub Charxiy. Ushbu maxsus toifa vakili bo'lgan buzrug shayxga hamroh bo'lish istagi menda tug'ilgach, Buxoroga borib u kishining xizmatida bo'ldim. Jumladan, "Men u kishining (Bahouddin Naqshbandning) ruhlari fayzu barakotidan bahramand bo'ldim. Bu muqaddas ishda (kitob yozishda) u kishining menga o'rgatgan qoidalaridan biri poklanish edi. Men ushbu kitobda Bahouddin Naqshbanddan tashqari, Xoja Alouddin Attorning ham ba'zi foydali fikrlarini keltirib o'tganman" deb, qayd etgan [3.43].

Ya'qub Charxiy ham o'zining asarida o'ndan ortiq ustozining o'gitlarini sharhlab o'tgan.

Xulosa qilib aytganda, Bahouddin Naqshbandning bir umr yonida bo'lgan va unga murid tushgan kuyovi Xoja Alouddin Attor, Xoja Muhammad Porso, Ya'qub Charxiy kabi mutafakkir shayxlar, Bahouddin Naqshband va naqshbandiya tariqati to'g'risida noyob ma'lumotlarni o'z asarlarida yozib qoldirganlar. Jumladan, Xoja Alouddin Attor iltimosiga binoan Xoja Muhammad Porso "Risolayi qudsiya" ("Xoja Bahouddinning qudsiy kalimalari") asarini, Ya'qub Charxiy esa "Risolayi unsiya" (Do'stona suhbat risolasi) asarini yozib, mazkur asarlar Bahouddin Naqshband va Attor tilidan o'z piri haqidagi o'nlab rivoyat va xotiralar keltirgan. Ya'qub Charxiyning "Risolayi unsiya" (Do'stona suhbat risolasi) asari Bahouddin Naqshbandning tarjimai holi, hayot tarzi, odatlariga oid qimmatli ma'lumotlarni, naqshbandiya tariqatiga oid eng mukammal hikmatli so'zlarni o'zida mujassamlashtirgan asardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Суфизм в Центральной Азии (зарубежные исследования). Сост. и отв. редактор А.А.Хисматулин. Санкт-Петербург. Филологический фак-т СПбУ, 2001, с. 121.
2. Ислом энциклопедияси. Тошкент, давлат илмий нашриёти, 2017, 407-бет.
3. Яъқуб Чархий. "Рисолаи Унсия" (Дўстона суҳбат). Таржима ва изоҳлар муаллифи С.Раҳмонов. Самарканд, СамДУТИ нашриёти, 2022, 77-бет.
4. Наврўзова Г. Нақшбандия тасаввуфий таълимоти ва баркамол инсон тарбияси. Т., "Фан", 2007, 59-бет.
5. Фахруддин Али Сафий. "Рашахот айн ал-хаёт". Тошкент, Абу Али ибн Сино, 2003, 78-бет.

Tog'ayev Nodirjon Ergashevich (SamDU dotsenti, falsafa doktori (PhD))

O'ZBEKISTONDA MA'RIFATLI JAMIYAT BARPO ETISHDA TINCHLIK VA XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH MUHIM OMIL SIFATIDA

Annotatsiya. Ushbu maqolada muqaddas manbalarimiz hamda buyuk mutafakkir ajdodlarimizning ta'limotlarida tinchlikparvarlikka oid qarashlari keltirilgan. Mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab tinchlik va xavfsizlik masalalariga alohida e'tibor qaratilganligi bayon etilgan. Shu bilan birgalikda, O'zbekistonda ma'rifatli jamiyat barpo etishda tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash muhim omil ekanligi ijtimoiy-falsafiy jihatdan yoritib berilgan.

Аннотация. Статья рассматривает важность и роль взглядов на мир в учениях наших предков и великих мыслителей. Особое внимание уделяется вопросам мира и безопасности в Узбекистане, отмечая их значение для построения просвещенного общества. Социально-философская перспектива по-

могает разъяснить, как обеспечение мира и безопасности является важным фактором в развитии страны.

Annotation. The article examines the importance and role of world views in the teachings of our ancestors and great thinkers. Particular attention is paid to the issues of peace and security in Uzbekistan, noting their importance for building an enlightened society. The socio-philosophical perspective helps to clarify how the provision of peace and security is an important factor in the development of the country.

Kalit so'zlar: mustaqillik, ma'rifatli jamiyat, tinchlik, osoyishtalik, xavfsizlik, taraqqiyot, farovonlik, barqaror taraqqiyot.

Ключевые слова: независимость, просвещенное общество, мир, спокойствие, безопасность, развитие, процветание, устойчивое развитие.

Key words: independence, enlightened society, peace, tranquillity, security, development, prosperity, sustainable development.

Bugungi kunda O'zbekistonni yuksak ma'naviyat hamda madaniyatga ega bo'lgan, erkin va baxtli insonlar yashaydigan ma'rifatli jamiyatga aylantirish uchun barcha kuch va imkoniyatlarimizni safarbar etmoqdamiz. Mana shunday oldimizga qo'ygan ulkan maqsadlarga erishishimiz, ya'ni, O'zbekistonda ma'rifatli jamiyatni barpo etish barchamizga hamda har birimizga bog'liq bo'lgan eng asosiy masalalardan biridir. Avvalo, buning uchun barchamiz bunyod etilayotgan yangi ma'rifatli jamiyatimizga munosib bo'lish uchun milliy qadriyatlarimiz hamda boy tarixiy madaniyatimizga tayangan holda, zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan mustahkamlangan salohiyatga ega bo'lishimiz lozim. Shu bilan birgalikda, nafaqat mamlakatimizda, balki butun dunyoda barqaror taraqqiyotga erishish uchun, avvalo, har bir mamlakat va mintaqada tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash tizimli tarzda yo'lga qo'yilishini davrning o'zi talab qilmoqda.

Tinchlik va xavfsizlik Vatan ozodligi va mustaqilligi bilan chambarchas bog'liqdir. Birovga qaram bo'lgan xalq hech qachon erkin va farovon yashay olmaydi. Shuning uchun ham mustaqillik va tinchlikni asrash, mamlakatimizni tajovuzkor kuchlardan himoya qilishga doimo tayyor turishimiz lozim. Global miqyos kasb etayotgan bir paytda, har bir inson mamlakat tinchligi va osoyishtaligi yo'lida daxldorligini o'z burchi deb bilmog'i kerak. Har bir inson o'ziga shunday talab qo'ysa, mas'uliyat bilan yashasa, yaxlit jamiyat, butun insoniyat hayoti kafolatlanishi muqarrar. Yer yuzida ezgulik va tinchlik tantana qilishi, shubhasiz. Shuningdek, bu borada Zardo'shtiylik dinining muqaddas kitobi "Avesto"da kishilarning birgalashib yashashi, insonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning axloq normalariga tayanishi, vatanparvarlik, tinchlik-ahllik kabi g'oyalar ilgari surilgan. "Avesto"ning ikkinchi daftari bo'lmish Yasnaning 62-hot, 5-qo'shig'ida shunday deyiladi: "Menga barkamol va dinogoh, vatansevar va anjumanoro, ahil, ezgu andishali, zulmatdan, tanglikdan qutqaruvchi farzandlar bag'ishla. Toki ular manzil, shahar, o'lka va uning nom hamda ovozasini ko'tarsinlar" [2].

Insoniyat o'z hayot yo'lida turli urush va nizolarga boy tahlikali kunlarni kechirdi. Bugungi kunda ham bu jarayonlar jahon siyosatida sodir bo'layotganligi har bir insonni hushyorlikka chorlaydi. Bugungi kunda insoniyat tarixiga nazar tashlansa, keyingi besh ming yil mobaynida odamzot o'n besh mingdan ziyod katta-kichik urushlarni boshidan kechirganini ko'rish mumkin. Bu urush va tinchlik, xavfsizlikni ta'minlash masalasi hanuzgacha insoniyat oldidagi eng olamshumul muammo bo'lib qolayotganidan dalolatdir. Insoniyat paydo bo'libdiki, jamiyat taraqqiyotida tinchlik va osoyishtalikni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Hatto davlatlar o'rtasida tuzilgan ilk shartnoma ham tinchlik shartnomasi ekanligini saqlanib qolgan tarixiy manbalar tasdiqlaydi. Yadro urushlari xavfi, ekstremizm, terrorizm va mintaqaviy mojarolar hali-hanuz fuqarolar xavfsizligiga tahdid solib kelmoqda. Bunday o'zgarishlar Yer yuzida tinchlikni saqlash masalasini nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etish zaruriyatini oshirmoqda. Bu esa bizdan doimo ogoh bo'lishni mustaqilligimizni har qanday yovuz kuchlardan, jumladan, diniy ekstremizm va xalqaro terrorizm balosidan ko'z qorachig'idek asrab, himoya qilib yashashni talab etadi.

Tinchlik va xavfsizlik davlat va jamiyat hayotida tartibni, ma'lum mezonlarga ko'ra, tizim muvozanatining saqlanishiga xizmat qiluvchi kategorial tushunchalar sirasiga kiradi. Har qanday ijtimoiy-siyosiy islohotlar uchun qulay sharoit yaratilishiga xizmat qiladi. Tinchlik va barqarorlikning axloqiy-ma'naviy xarakteri inson kamoloti, eng muhimi, ma'nau xotirjamlikni o'zida mujassamlashtiradi. Bu tamoyillarning o'ziga xos funksiyalari urushlarga yo'l qo'ymaslik, davlatlararo nizo va mojarolarni siyosiy vositalar bilan hal etish, mamlakat ichidagi kelishmovchiliklarni tinch yo'l bilan bartaraf qilish, inson huquqi va qonun ustuvorligini ta'minlash kabi vazifalarni bajarishni ifodalaydi.

Tinchlikparvarlikka oid ta'limotlar va qarashlar buyuk mutafakkir ajdodlarimizning mumtoz asarlarida ham jamiyat uchun turli tahdidlarning oldini olishda ma'naviy barkamol insonni tarbiyalash masalalari muhim o'rin tutadi. Jumladan, Abu Nasr Forobiyning (873–950) "Fozil odamlar shahri" asarida davlatni boshqarishda adolatli qonunlarga tayanish lozimligi uqdiriladi. Unda "Fuqarolarni birlashtirib turuvchi asos insoniylikdir,

shu tufayli odamlar odamzod turkumiga oid bo'lgani uchun ham o'zaro tinchlikda yashamoqlari lozim" [4], deb ta'kidlanadi.

Afsuski, ayrim odamlarning dunyoqarashida tinchlikni ta'minlash – bu davlat, hukumat va huquq tartibot sohasi xodimlarining ishi, degan noto'g'ri, loqaydlik kayfiyatidagi tushuncha o'rnatib qolganligi noxush holatdir. Biroq tinchlik va xavfsizlik har bir insonga daxldor bo'lgan hayotiy zaruratki, uni saqlash shu yurtida yashaydigan har bir fuqaroning muqaddas burchi bo'lmog'i kerak.

Mustaqilligimizning dastlabki kunlaridanoq biz mamlakatimiz tinchligi va xavfsizligini eng asosiy bo'ylik sifatida asrab kelmoqdamiz. Bugungi va keyingi avlodlar ham ko'p mehnat va mashaqqatlar evaziga qo'lga kiritilgan mana shu bebaho ne'matni asrab-avaylashi zarur. Shundagina ular xalqimizning asl orzu-intilishlariga, istiqloq yo'lida jon fido etgan ajdodlarimizga munosib voris bo'la oladi. Mamlakatimiz dunyoda tinchlik, mintaqada qurolsizlanish, xususan, Afg'oniston muammosini xalqaro insonparvarlik huquqi bo'yicha sharqona murosa talab va tamoyillari asosida hal qilish borasida bir nechta taklif va tashabbuslar bilan chiqqanligi barchamizga ma'lum. Shu bilan birgalikda, mamlakatimizning jahondagi obro'-e'tibori yuksalib borayotgani, eng avvalo, yurtimizda demokratik va bozor iqtisodiyoti islohotlarini amalga oshirish natijasida qo'lga kiritilayotgan ulkan ijobiy o'zgarishlarda, ularning xalqaro hamjamiyat tomonidan e'tirof etilishida mujassam bo'lmoqda.

Xalqimiz murosayi madora, qo'shni haqi, xalq mulki, yaxshilik nima-yu, yomonlik nima ekanligini juda yaxshi biladi. Unga xos "Bir kun urush-janjall bo'lgan yerdan qirq kun baraka qochadi", "Yon qo'shni – jon qo'shni", "Qo'shning tinch – sen tinch", "Tinchlikning boshi birlikda" kabi serma'no maqollar tinchlik, ahillik, hamjihatlikning asl mazmun-mohiyatini aks ettirib, tarbiyaviy ahloqiy ahamiyatini anglatadi. Mamlakatimizning hozirgi tashqi siyosati ham aynan xalqimizning tinchlikparvarligi, yaxshi qo'shnichilik ibrati, beg'araz va sof niyatli xalq ekanidan dalolatdir.

Bugun biz tarixiy bir davrda xalqimiz o'z oldiga ezgu va ulug' maqsadlar qo'yib, tinch-osoyishta hayot kechirayotgan, avvalambor, o'z kuchi va imkoniyatlariga tayanib, demokratik davlat va fuqarolik jamiyatini yuksaltirish yo'lida ulkan natijalarni qo'lga kiritayotgan bir zamonda yashamoqdamiz. O'z taqdirimizni o'z qo'limizga olib, azaliy qadriyatlarimizga suyanib, shu bilan birga, taraqqiy topgan davlatlar tajribasini hisobga olgan holda, mana shunday oliyjanob intilishlar bilan yashamoqdamiz.

Hozirgi kunda mamlakatimizda tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash mustaqillikni qo'lga kiritishga nisbatan ham og'ir va mas'uliyatli vazifa ekanligi ayon bo'lmoqda. Ma'lumki, jahon tarixida o'z siyosiy mustaqilligini qo'lga kiritgandan keyin uni ichki va tashqi dushmanlardan saqlab qolish, xalqni bu mas'uliyatli ishga safarbar etishga jiddiy yondasha olmaslik sababli yana boshqalarga qaram bo'lib qolish holatlari ham kam emas. Bu esa bizdan doimo ogoh bo'lishni, mustaqilligimizni har qanday yovuz kuchlardan ko'z qorachig'idek asrab, himoya qilib yashashni talab etadi. Bu haqda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev shunday deydi: "Jamiyatda tinchlik va osoyishtalikni ta'minlashda hech kim chetda turmasligi, "O'z bolangizni, o'z uyingizni, o'z Vataningizni ko'z qorachig'idek asrang!" degan shior odamlarimiz qalbidan chuqur joy olishi kerak" [7].

Sohibqiron Amir Temur va uning nabirasi Mirzo Ulug'bek Movarounnahrda hukmronlik qilgan 40 yil mobaynida mamlakatda tinchlik va barqarorlikni ustuvor bo'lgani sababli ilm-fan, madaniyat yuksak taraqqiy etgan, bunyodkorlik ishlari rivojlangan, ko'hna zaminimiz gullab-yashnagan. Aksincha, urush va nizolar insonni odamiylik qiyofasidan ayiradi, jamiyatni butkul tanazzul botqog'iga botiradi. Qirq yildan ortiq o'zaro harbiy mojarolar tufayli sivilizatsiyadan batamom uzilib, dunyoning eng qoloq mamlakatlaridan biriga aylanib qolgan Afg'oniston buning yaqqol dalilidir.

Zero, so'nggi yillarda global miqyos kasb etib, jamiyatning barcha sohalarini qamrab olayotgan turli xavf-xatarlar vujudga kelib, ularning oldini olishning samarali yo'llarini aniqlash ustuvor vazifaga aylanib bormoqda. Xususan, globallashtirish sharoitida jahon hamjamiyatida tinchlikni saqlashga doir turli ijtimoiy-siyosiy islohotlar olib borish dolzarbligini talab etmoqda. Holbuki, bashariyat faqat tinchlik va xavfsizlik barqaror bo'lgan taqdirdagina o'z oliy maqsadlariga erishadi, moddiy va ma'naviy yuksaklikka ko'tarilib, ma'rifatli jamiyat sari yuz tutadi.

Bugun dunyoda, qolaversa, O'zbekiston Respublikasida tinch-totuv yashash tamoyili siyosatimizning ajralmas qismi hisoblanadi. Tinch-totuv yashash insonlar, millatlar, davlatlar va birlashmalar orasidagi murosa va o'zaro hamkorlikka asoslangan turmush tarzida namoyon bo'ladi. U turli ijtimoiy tuzumga mansub mamlakatlar o'rtasidagi xilma-xil munosabatlarda urushdan voz kechishni, nizoli masalalarni urush vositasi bilan emas, balki muzokaralar yo'li bilan ularning ichki ishlariga aralashmasdan, bir-birlarining o'zaro qonuniy manfaatlarini hisobga olib ish tutishni taqozo qiladi. Bu tushuncha xalqlarning o'z taqdirini o'zlari mustaqil hal etishlari, davlatlar suvereniteti va hududiy daxlsizligi hamda ularning chegaralari mustahkamligini qat'iyon hurmat qilishni, teng huquqlilik va o'zaro manfaatdorlik asosiga qurilgan hamkorlikni anglatadi.

Xulosa qilib aytganda, ma'rifatli jamiyat barpo etishda mamlakat tinchligi va xavfsizligi muhim ahamiyat

kasb etadi. Insoniyat o'z taraqqiyotining barcha bosqichlarida, avvalo, tinchlik va totuvlikka intilib yashagan. Shuning uchun ham barcha davrlarda tinchlikni saqlash va mustahkamlash umumbashariy muammo bo'lib kelgan. Ta'kidlash zarurki, mamlakat tinchligi va xavfsizligini ta'minlash muammosini o'z-o'zidan kishilarning xohish istagi, orzu-umidlari bilan hal qilib bo'lmaydi. Insoniyat uchun muqaddas bu qadriyatga doimo izchil va qat'iy harakatlar tufayligina erishilgan. Yurt tinchligi va xavfsizligini asrash, uning ozodligi, mustaqilligi, ravnaqi va farovonligi uchun kurash – vatanparvarlik, uni dushmanlardan himoya etish, milliy manfaatlarni himoya qilish, Vatanga nisbatan chin dildan, sadoqat bilan xizmat qilish orqali amalga oshirishimiz lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-t., T., "O'zbekiston", 2018.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston", 2021.
3. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. T., "O'zbekiston", 2020.
4. Karimov I.A. Tinchlik uchun kurashmoq kerak. Toshkent, "O'zbekiston", 2008.
5. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik. A.Mahkam tarjimasi. "Sharq", 2001.
6. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
7. L.Levitin. O'zbekiston tarixiy burilish pallasida. Toshkent, "O'zbekiston", 2001.
8. Mirziyoyev Sh.M. "Xalq so'zi", 2017-yil 14-yanvar, 10-son.

Abbasova Maftuna Subxonovna (Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali o'qituvchisi; e-mail: maftuna88@gmail.com),

Abduxoliqova Husniya (Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Ijtimoiy yo'nalishi 3-bosqich talabasi; e-mail: husniya 00@gmail.com)

GLOBALLASHUV JARAYONIDA SUN'IY INTELEKTNING O'RNI

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv jarayoni, uning bugungi kunda hayotimizga tez va chuqur kirib kelayotganining asosiy omillari va sabablari, shuningdek, sun'iy intellekt nima ekanligi va uning globallashuvi xususida ko'plab fikrlar bayon etilgan.

Аннотация. В данной статье описан процесс глобализации, основные факторы и причины, по которым он сегодня стремительно и глубоко входит в нашу жизнь, а также многие идеи о том, что такое искусственный интеллект и его глобализация.

Annotation. This article describes the process of globalization, the main factors and reasons why it is rapidly and deeply entering our lives today, as well as many ideas about what artificial intelligence is and its globalization.

Kalit so'zlar: globallashuv, rivojlanish, iqtisodiy islohotlar, integratsiya, madaniyat, erkin harakatlanish, sun'iy intellekt, shaxsiylashtirilgan ta'lim, samaradorlik.

Ключевые слова: глобализация, развитие, экономические реформы, интеграция, культура, свободное передвижение, искусственный интеллект, персонализированное образование, производительность.

Key words: globalization, development, economic reforms, integration, culture, free movement, artificial intelligence, personalized education, productivity.

Iqtisodiy rivojlanish darajasidan qat'iy nazar, dunyoning barcha mamlakatlari oldida turgan ko'p yillik muammo, yuqori turmush darajasiga erishishdir. Bu maqsadga erishish uchun turli xil yo'llar mavjud. Bugun biz tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan yangi asrda yashayapmiz. Globallashuv uzoq vaqtdan beri davom etib kelayotgan jarayondir. Globallashuv madaniy va iqtisodiy tizimlarning yaqinlashuvi bilan bog'liq. Bu yaqinlashuv xalqlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir, integratsiya va o'zaro bog'liqlikni kuchaytirishga yordam beradi va ba'zi hollarda zarurat tug'diradi. Dunyo mamlakatlari va mintaqalari siyosiy, madaniy va iqtisodiy jihatdan bir-biriga qanchalik chambarchas bog'liq bo'lsa, dunyo shunchalik globallashadi. Hozirgi kunda globallashuv jarayoni xususida ko'plab ta'riflar berilmoqda. Xo'sh, globallashuv bu qanday jarayon? U qachondan shakllangan?

Globallashuv – bu g'oyalar, bilimlar, ma'lumotlar, tovarlar va xizmatlarning butun dunyo bo'ylab tarqalish jarayoni.

Falsafiy ma'noda esa globallashuv bu jahondagi mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy, ma'naviy-madaniy sohada o'zaro yaqinlashuvi, yangicha sifatli birlashuvi natijasida sodir bo'layotgan voqealarning tez sur'atlar bilan bir mamlakat doirasidan chiqib, umumplanetar miqyosga ega bo'lishidir [3].

MUNDARIJA

MUHAMMAD RIZO ERNIYOZBEK O'G'LI OG'AHY TAVALLUDINING 214 YILLIGIGA

O'rozboyev Abdulla. Muhammad Rizo Ogahiy – jahoniy siymo.....	3
---	---

FIZIKA-MATEMATIKA

Xodjabekov Murodjon Usarovich. Yuldoshova Zarnigor Sayfullo qizi. Sterjenning harakatlanuvchi dinamik so'ndirgich bilan birgalikdagi tebranishlarini matematik modellashtirish masalasi.....	6
Do'sanov Ravshan Xalilovich, To'raev Xait Xudaynazarovich, Tojiev Panji Javlievich, Eshankulov Xasan Nurmatovich. Mineral to'ldiruvchilar asosida olingan organo-noorganik kompozitsion materiallarning reologik xossalari o'rganish.....	10
Xolikov Suyunjon Xamroqul ug'li, Tuxtaev Kuvonchbek Xamroqulovich, Sharipova Mo'xinur Shokir kizi. Обратная задача определения нестационарного коэффициента для уравнения теплопроводности.....	14
Муминов Рамизулла Абдуллаевич, Саймбетов Ахмет Куванчбекович, Тошмуродов Ёркин Қахрамонович, Явқочдиев Махмуджон Отамуродович. Разработка и изготовление портативного дозиметра на основе кремниевых детекторов ядерного излучения.....	19
Атамуратов Алимардон Абдиримович. Полиномы на алгебраических графиках и аналог теоремы Бернштейна-Уолша.....	22
Аблокулов Шерзоджон Зокир угли. О распространении кромочной волны в тонкой вязкоупругой цилиндрической оболочке.....	28
Abdikarimov Nabijon Ibadullaevich. Двух жидкостной модели вязкой и вязкоупругой жидкости.....	35
Mirsaidov Mirziyod. Yuldashev Sharafitdin Sayfitdinovich. Yuldashev Fakhriddin Sharafitdin ug'li. Comparison of Wave Propagation Velocity in Soils, Generated by Train Traffic.....	39
Kholikov Suyunjon. Tukhtayev Kuvonch. A Differential Equation with a Piecewise Argument of the Parabolic Type.....	44

FALSAFA

Xamrayev Samariddin Baxrilloyevich. Yangi O'zbekistonda kasbiy etika institutini takomillashtirishning falsafiy tendensiyalari.....	50
Sulaymonova Shahnoza Nodirovna. Ibn Miskaviyning ruhiy borliq va moddiy olam to'g'risidagi qarashlari.....	52
Kilichev Farxod Davlatyarovich. Falsafa va matematik tafakkur: dialektik bog'liqligining ilmiy-metodologik masalalari.....	54
Mansurov Farrux Najmitdinovich. Ya'qub Charxiy – naqshbandiya tariqatining nazariyotchisi.....	57
Tog'ayev Nodirjon Ergashevich. O'zbekistonda ma'rifatli jamiyat barpo etishda tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash muhim omil sifatida.....	59
Abbasova Maftuna Subxonovna, Abduxoligova Husniya. Globallashuv jarayonida sun'iy intellektning o'rni.....	62
Kuchkarova Gulnoz Raxmonovna. Movarounnahrda islom ta'limoti taraqqiyoti davri.....	64

IQTISODIYOT

Yunusova Shaxlo Raximjanovna. Tijorat banklarida chakana bank mahsulotlarini sotishning me'yoriy-huquqiy asoslarining xususiyatlari.....	68
--	----

TILSHUNOSLIK

Mamajanova G'uncha Xamrayevna. Leksik kompetensiya va uni rivojlantirish usullari.....	77
Mustayeva Guldora Salohiddinova. Miraxmedova Zilola Erkinovna. Modallikning lingvistik jihatlarini tahlili.....	79
Xudayberganova Dildora Kulmatovna. Dostonlar tilida arxazmlarning nutqiy voqelanishi.....	82
Abdullayev Davronbek, Abdullayev Oxunjon. Ba'zi somatik iboralarning lingvomadaniy tahlili.....	85
Achilova Risolat Azamovna. Lingvokulturologik metodlar taraqqiyoti.....	87

ADABIYOTSHUNOSLIK

Matkarimova Salomat Ko'ziyevna. Kompozitsion stilistik usullar istifodasida navoiyga ergashish.....	90
Kuchkarov Tuxtamurod Olimovich. "Shiroq" rivoyati sujetining yuzaga kelish asoslari.....	93
Abdullayeva Xurshida Ne'matjonovna. Ingliz hamda o'zbek ertaklarida g'aroyib mifologik jang motivi tahlili.....	97
Berdiyeva Nazira Uralovna. Ko'chib yuruvchi qahramonlar: mikromakon va makromakon uyg'unligi.....	100
Yunusova Gulandom Samiyevna. Abdulqodir Giyloni – tasavvuf adabiyoti namoyandasi.....	102